

Advies over veiligheid in het hoger onderwijs

Door de stuurgroep IV-HO is een Raad van Advies ingesteld om te reflecteren op de huidige stand van zaken om tot een advies te komen op de manier waarop hogescholen en universiteiten het onderwijs en onderzoek zo veilig en integer mogelijk kunnen houden op een open en inclusieve manier, en hoe de rijksoverheid en sectororganisaties hen hierin kunnen faciliteren.

De Raad van Advies heeft, onder andere in twee bijeenkomsten, over deze vraagstelling nagedacht en besloten met een korte stellingname te komen over wat zij wezenlijk acht als het gaat om de veiligheid in het hoger onderwijs.

Het gaat primair om een optimale leer- en werkomgeving

Het primaire doel van het hoger onderwijs is het vormen van studenten tot verstandige burgers in de meest brede zin. Veiligheid is niet een doel op zich maar slechts een middel om te komen tot een optimale leer- en werkomgeving. Voor het hoger onderwijs betekent dat garanderen van kernwaarden zoals leergierigheid, debat binnen instellingen en met de maatschappij, transparantie en toegankelijkheid.

Dit uitgangspunt betekent meteen dat veiligheid integraal beschouwd moet worden: materiële en immateriële investeringen in aspecten van veiligheid moeten altijd gewogen worden tegen de opbrengst voor de leer- en werkomgeving. Als voorbeeld, aangezien toegankelijkheid een

kernwaarde is voor een optimale leer- en werkomgeving moeten alle toegankelijkheidsbeperkende maatregelen die vanuit veiligheidsoogpunt genomen worden zeer kritisch bekeken worden op hun nut en noodzaak. Als ander voorbeeld, de waarde van elke invoering van controlerende procedures moet worden afgewogen tegen de onvermijdelijke mindere aandacht voor onderwijs en onderzoek vanwege toenemende administratieve lasten.

Binnen instellingen moeten Raden van Toezicht de zorg voor garantie van de kernwaarden voor het hoger onderwijs centraal stellen in hun interactie met de instellingsbesturen in plaats van een focus op veiligheidsbeleidsfragmenten die toevallig net media-aandacht krijgen.

Een belangrijk risico is momenteel onderbelicht: de veiligheid van meningsvorming

Risico's komen en gaan, of met andere woorden: aard, omvang en perceptie van risico's verschuiven in de tijd. Op dit moment staan cyber- en radicaliseringsrisico's centraal in de risico-prioritering. De door het programma IV-HO opgestelde internationale risicoanalyse geeft een goed beeld van het brede scala aan risico's waarmee in een integrale risicobenadering rekening moet worden gehouden.

Een risico dat op dit moment nog onvoldoende aandacht krijgt, ook in de internationale risicoanalyse, is de bedreiging van de veiligheid van meningsvorming door polariserend activisme dat gebruikt maakt van sociale media en klachtprocedures.

De leden van Raad zien dat wetenschappers en docenten zichzelf beschermen door het debat in de klas en met de samenleving uit de weg te gaan en veiligheidshalve lijken te kiezen voor een vorm van zelfcensuur. Ook lijkt het duidelijk dat wetenschappers en docenten momenteel nog onvoldoende beschermd worden door een passend en natuurlijk proportioneel pallet aan beschermingsmaatregelen dat loopt van opleiding via juridische ondersteuning tot publieke rugdekking communicatieve en juridische beschermingsmaatregelen zoals publieke rugdekking door de bestuurders in het hoger onderwijs.

Het hoger onderwijs moet zelf verstandig veiligheidsbeleid ontwikkelen en daarbij worden gesteund door het ministerie van OCW

De verantwoordelijkheidsverdeling in het stelsel is duidelijk decentraal: HO-instellingen zijn zelf verantwoordelijk voor het inrichten van verstandig, lees integraal en proportioneel, veiligheidsbeleid.

Het hoger onderwijs is daarmee zelf op het brancheniveau van de koepels verantwoordelijk voor adequate kennisdeling en het organiseren van solidaire onderlinge ondersteuning. Instellingen moeten niet zelf het wiel telkens willen uitvinden maar moeten wel instaat zijn om aanbevelingen op brancheniveau voor de eigen instelling passend te maken als dat noodzakelijk is.

Het Rijk helpt vooral, behalve door financiële ondersteuning, door niet telkens in de valkuil van de risico-regelreflex te trappen. Incidenten moeten niet telkens, bijvoorbeeld via Kamervragen, leiden tot oproepen aan het hoger onderwijs om met weer een ander risico rekening te houden. Het ministerie van OCW als moederdepartement heeft de taak om het hoger onderwijs daarbij te steunen en andere departementen niet zomaar langs OCW heen de sector van het hoger onderwijs te laten aanspreken.

Slotsom

Veiligheid in het hoger onderwijs is vooral gebaat bij goed bestuur dat zich richt op het waarborgen van waar het hoger onderwijs voor staat: leergierigheid, open debat binnen instellingen en met de maatschappij, transparantie, toegankelijkheid, etc.

Goed bestuur kijkt breed naar wat nodig is om de maatschappelijke opgave van het hoger onderwijs in te vullen, de gewenste integraliteit van het veiligheidsbeleid volgt daaruit.

Goed bestuur laat ruimte voor decentrale initiatieven, vertrouwt op professionaliteit en niet op bureaucratie maar organiseert een lerende dialoog binnen de instelling en met stakeholders in de samenleving.

Goed bestuur neemt de verantwoordelijkheid om breder te kijken dan het dagelijks belang van de individuele instelling door samen te werken met andere instellingen bijvoorbeeld door kennisdeling voor en na incidenten en het formuleren van eigen redelijke branchecodes.

Goed bestuur, tenslotte, staat er wanneer er bestuurd moet worden omdat kernwaarden bedreigd worden door politisering en mediatisering. Dit is bijvoorbeeld het geval na incidenten wanneer de risico-regelreflex op de loer ligt, maar ook in de dagelijkse praktijk van docenten en onderzoekers.

De Raad van Advies bestaat uit

Edwin Bakker

hoogleraar Terrorisme en Contraterrorisme, Universiteit Leiden

Andrea Donker

lector, Kennisanalyse Sociale Veiligheid, Hogeschool Utrecht

Marnix Eysink Smeets

lector Publiek Vertrouwen in Veiligheid, Hogeschool Inholland

Pieter van Gelder

professor of Safety Science, TU Delft

Ira Helsloot

hoogleraar Besturen van Veiligheid, Radboud Universiteit Nijmegen

Jaap-Henk Hoepman

directeur Privacy & Identity Lab, Radboud Universiteit Nijmegen

Sjaak Khonraad

lector Integrale Veiligheid, Avans Hogeschool

Ron Massink

manager Integrale Veiligheid, TU Delft